

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО»
КАФЕДРА «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЕСТРАДИ»**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА З ФАХУ
на тему: «НАПРЯМИ, ЖАНРИ ТА СТИЛІ СУЧАСНОЇ МУЗИКИ У
ТВОРЧОСТІ ЗВУКОРЕЖИСЕРА»
(НА ПРИКЛАДІ СТВОРЕННЯ ТА МІКШУВАННЯ
МУЗИКИ В СТИЛІ ХІП-ХОП)**

Галузь знань 02 «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО»
Спеціальність 025 «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»
Освітньо-професійна програма:
«ЗВУКОРЕЖИСУРА»
Рівень вищої освіти: ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ)
Професійна кваліфікація:
2455.2 Звукорежисер,
2453.2 Музичний оформлювач

Виконав: студент IV курсу заочної форми навчання Козолій Ілля Сергійович

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва естради В. Г. Овсянніков

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ ЗВУКОРЕЖИСЕРА.....	5
1.1. Діяльність звукорежисера: поняття та завдання.....	5
1.2. Тенденції розвитку сучасної звукорежисури.....	7
1.3. Термінологія у класифікації сучасної музики за жанрами, стилями та напрямками.....	9
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	12
РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ТА МІКШУВАННЯ МУЗИКИ В СТИЛІ ХІП-ХОП.....	14
2.1. Особливості та техніки музики у стилі хіп-хоп.....	14
2.2. Задачі та цілі звукорежисера під час мікшування хіп-хоп музики.....	15
2.3. Загальні засади мікшування композицій у стилі хіп-хоп.....	18
2.4. Особливості мастерингу в хіп-хоп музиці.....	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

В музичному мистецтві історичні періоди склалися в епохи, кожна з яких разом з її видатними митцями створювали певний стиль, що мав характерні ознаки, ідеї та теми, а також оригінальні та самобутні засоби музичної виразності. Звукорежисура, як мистецтво, безпосередньо пов'язане з інноваціями в усіх галузях діяльності людства та визначає напрямки і перспективи у сучасному мистецтві.

Актуальність теми. Протягом останніх років галузь звукозапису демонструє стійкі темпи зростання – розвиваються технології, що сприяє формуванню різностороннім способів запису, зведенню фонограм. В свою чергу трансформаційні процеси та розробка новаторських прийомів і методів стають характерними ознаками сучасної звукорежисури.

Розвиток науки і техніки, промисловий, технічний прогрес, урбанізація суспільства, поява електронних технічних засобів збереження і передачі музичної інформації спричинили суттєве оновлення композиторської мови, а також її жанрово-стильових аспектів.

У розвитку творчості звукорежисера можна відзначити інтеграційні процеси, опанування новітніх досягнень світового мистецтва музики, запозичення інновацій, що дає змогу збагатити існуючі вже жанри і стилі. Творчий процес сучасних звукорежисерів наповнений експериментами, інноваційними пошуками відносно стилю, жанру, формоутворення та засобів музичної виразності. В своїй творчості звукорежисер має керуватися основними технічними компонентами і засобами зведення, оглядати основне програмне і апаратне обладнання та поетапно проводити хід роботи у зведенні композицій різних музичних жанрів і стилів.

Враховуючи творчу участь звукорежисера в роботі над музичними творами різних стилів, жанрів і напрямків, коли він стає співавтором, саунд продюсером, аранжувальником, музичним редактором композиції, можна стверджувати про значне розширення та якісні зміни його власної професійної компетенції.

Основне завдання професійного звукорежисера - створити якісний звук. Таким чином, сучасний звукозапис – складний процес, що потребує технічних знань та навичок. Розвиваються комп'ютерні програми, цифрові технології, що дозволяє звукорежисеру корегувати, модифікувати, створювати монтаж виконання композиції різних музичних жанрів, стилів та напрямків.

На мою думку, тема дослідження хіп-хоп музики актуальна, тому що вона є постійним учасником музичних «чартів» та важливим елементом сучасної поп-музики та культури в цілому.

Метою дипломної роботи є аналіз стилю, напрямків і жанрів сучасної музики та дослідження та аналіз методів роботи звукорежисера під час створення, мікшування та мастерингу сучасної музики на прикладі хіп-хопу.

Завдання дипломної роботи:

1. вивчення діяльності звукорежисера, розвитку сучасної звукорежисури;
2. визначити основні жанри, стилі та напрямки сучасної музики;
3. дослідити задачі та цілі роботи звукорежисера під час мікшування та мастерингу сучасної музики на прикладі музики у стилі хіп-хоп.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є теорія та практика студійної звукорежисури.

Предметом дослідження дипломної роботи є мікшування та мастеринг композицій у стилі хіп-хоп.

Інформаційною базою дослідження є наукова література, праці вітчизняних та зарубіжних авторів.

Обсяг та структура дипломної роботи. Кваліфікаційна (дипломна) робота складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків до кожного з розділів та узагальненого висновку, а також списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ ЗВУКОРЕЖИСЕРА

1.1 Діяльність звукорежисера: поняття та завдання

Творча професія звукорежисера – це запис, обробка та мікшування звуку в різних музичних та аудіовізуальних проектах, що має ключове значення у створенні високоякісних аудіо-записів і забезпечує найкраще звучання та передачу емоцій.

Можемо окреслити основні завдання, що стоять перед звукорежисером, а саме:

- запис звуку, тобто вибір, налаштування мікрофонів, керування процесом запису;

- мікшування, відбувається з'єднання, балансування різних звукових доріжок, застосовуються різні звукові ефекти, обробка звуку, щоб досягти бажане звучання;

- мастеринг, фінальний процес обробки запису за допомогою якого забезпечують найвищу якість і однорідність звучання.

Задля досягнення завдань, звукорежисер має працювати з аудіо-обладнанням, знати та ефективно використовувати мікшерні консолі, процесори сигналу, компресори. Також звукорежисер керуючи процесом запису, взаємодіючи з командою музикантів, знаючи та розуміючи різні музичні стилі, має можливість реалізувати свої творчі ідеї та експериментувати зі звуком.

Натурними етапами завдань звукорежисера є обов'язковий контроль якості, оцінки та виправлення недоліків, забезпечення відповідності звуку всім технічним стандартам [8].

Тобто можна узагальнити, що багатостороння робота звукорежисера містить вибір та налаштування мікрофонів для оптимального збору звукового матеріалу, керування процесом запису, мікшування різних звукових доріжок з метою об'єднання та балансування, застосування ефектів та обробка звуку для досягнення бажаного звучання, мастеринг для фінальної обробки запису та

забезпечення високої якості та однорідності звучання на різних аудіо пристроях [10].

Отже, звукорежисер має володіти широким спектром вмінь, знань та відповідати за кожний етап створення звукового контенту. Виконуючи свої завдання, які визначають його технічну майстерність, звукорежисер створює вражаюче-фантастичні звукові ландшафти, аудіо пейзажі, які відображають бажаний настрій та атмосферу музикального проекту в будь якому стилі чи жанрі.

При забезпеченні якості звуку звукорежисер видаляє будь які небажані шуми, дефекти з аудіо-матеріалу, регулює гучність та баланс між різними аудіо-доріжками, додає аудіо-ефекти, а також робить монтаж різних аудіо-доріжок в єдиний звуковий образ.

Під час мікшування створюється баланс між різними аудіо-доріжками та забезпечується належна видимість усіх звукових елементів, проводиться робота з панорамою та просторовим звуком для створення бажаного аудіо-відчуття [3].

На етапі фінальному, тобто мастерінгу, який відбувається після зведення всіх звукових доріжок, після мікшування всіх компонентів музичного проекту, звукорежисер корегує частоту балансу, контролює динаміки, управляє гучністю, що всвою чергу забезпечує збалансування стереофонії.

Звукорежисер в ході своєї роботи взаємодіє з музикантами, акторами, режисерами та продюсерами, тож має ефективно комунікувати та співпрацювати з ними, оскільки це допомагає виразити власну творчу думку та досягати спільних цілей. Спільна робота потребує здатності ефективного спілкування, розуміння ролі кожного члена творчої команди та забезпечує у виконанні завдань згуртованість [12].

1.2 Тенденції розвитку сучасної звукорежисури

Розвиток науки і техніки, призвів до сучасної техногенної цивілізації, а токож вплинув на всі види мистецтва, що формувались на технологічній основі. На початку ХХ століття виникла звукорежисура, яка поступово еволюціонувала від технічної практики у галузі звукозапису до повноцінної творчої діяльності, перетворилася у вид мистецтва, у якому текст автора та робота виконавця позиціонується як «висхідний матеріал», а створенню кінцевого вигляду музичного твору сприяють специфічні художні засоби виразності.

Цифрова сфера реалізації музичного продукту є основним стимулом розвитку індустрії звукозапису. Зміни в індустрії звукозапису безпосередньо пов'язані з активним інвестуванням у нові технології презентації музики, що роблять останню доступнішою для користувачів [5].

На сучасному етапі у соціальному і культурному просторі, звукорежисура є найперспективнішим напрямком творчої діяльності, а її розвиток безпосередньо пов'язаний з інтенсивністю інтегрування новітніх практик студійного звукозапису. Основу процесу діяльності звукорежисера складає використання засобів художньої виразності, що можуть бути реалізовані завдяки технічній палітрі — звукорежисер працює зі специфічним інструментарієм, який постійно оновлюється, збагачується, тим самим відображають зміни й новації мови музичного мистецтва.

Музична індустрія постійно змінюється, що зумовило перехід від компакт-дисків до цифрового аудіо, розвиток інноваційних жанрів та активізацію сучасних процесів у сфері технічного і програмного забезпечення. Якщо наприкінці ХХ ст. редагування звука, створення музичних фонограм, монтаж аудіо та відео здійснювали засобами різного програмного забезпечення, що характеризувалося відмінністю функціонального призначення та, відповідно, інструментарію, то на сучасному етапі музичний ринок забезпечений багатофункціональними програмами, зокрема з вбудованими наборами і комбінаціями, створеними на основі налаштувань видатних звукорежисерів, для зведення і аудіо мастерингу [5].

У масовій музиці, особливість звукорежисури відзначається технологічною та художньою специфікою, зростанням ролі звукорежисера й зміна його функцій, посприяли трансформаційним змінам, зокрема появи спеціалістів нового профілю — саунд продюсерів, які формують звуковий образ майбутнього альбому.

Нові технології на початку ХХІ ст. стали основним фактором прогресу і розвитку художньої мови звукозапису, що залежить від новітніх технічних засобів. Наразі засоби художньої виразності позиціонуються як система створення звукового образу, що виникає в процесі запису, обробки звукових компонентів фонограми в естетично та художнє єдине ціле [6].

Суттєвим фактором розвитку художньої мови мистецтва звукозапису ХХІ ст. є нова технологія синтезу звукового поля, система просторового звуковідтворення WFS, яка може використовуватися для створення об'єктів звукового мистецтва. Новий підхід під час аналізу та відтворення звукового поля сприяє новаторському осмисленню звукорежисером традиційних засобів передачі слухачеві художнього образу елемента звукової картини.

Важливою тенденцією розвитку сучасної звукорежисури є посилення творчого складника звукозапису, зокрема креативне використання різноманітних ефектів та мікшерних консолей. Існує кілька типів категорій творчих напрямів, що засновані на використанні різних технічних засобів для запису та обробки звуку [10].

Вирізняють наступні напрями звукорежисури, які було сформовано відповідно до різних концепцій уявлення про фонограму:

– *academic-sound*, акустична подія фіксується в незмінному вигляді; вона також поділяється на: *one-point* (використовується мінімальна кількість мікрофонів, відсутня частотна корекція, а також просторова обробка та компресія сигнального тракту; характерним є моделювання віртуального простору до запису); *surround* (використовуються багатоканальні системи відтворення звука); *classic* (використовуються різноманітні стратегії

звукозапису; основна мета - створити акустичний запис з природним звучанням).

– snippet-sound — типовим є ігнорування традицій класичного запису, створюються власні звукові образи, використовується велика кількість мікрофонів та найрізноманітні акустичні рішення для різних джерел звука.

– illusory-sound — використовуються різноманітні звукові фарби, доступні лише у віртуальному звуковому просторі; характерним є створення динамічних акустичних ефектів, моделювання нереальних тембрів.

– VST-sound — напрям сучасного звукозапису, під час якого будується точна звукова картина, уніфіковані тембри, процеси запису відбуваються суто за алгоритмом, а зведення із втручанням в музичний матеріал (деструктивний монтаж, активне використання програмних синтезаторів, стандарту цифрового звукозапису «мідіт» та редакторів висотної корекції) [9].

Тенденції сучасної звукорежисури це: уніфікація, автоматизація зведення та мастерингу, більша зацікавленість звукорежисерів в технічних приладах і інструментах минулих років, розширення обов'язків звукорежисерів та акцент на творчому складнику звукозапису.

Розвиток звукорежисури зумовлюють такі інновації: живий виступ, аудіо високого розширення, віртуальна та доповнена реальність. У звукорежисурі домінантними тенденціями в найближчому майбутньому стануть посилення індивідуалізації стилю звукорежисера з подальшою трансформацією висхідного матеріалу, надання йому новаторської тембральної колористики [2].

1.3 Термінологія у класифікації сучасної музики за жанрами, стилями та напрямками

Класифікація сучасної музики характеризується наявністю плутанини і безпорядку. Одні й ті самі явища можуть називатись як стилями, так і жанрами. Приміром за Пітером Ван дер Мевром поняття жанру і стилю можна

визначити фактично як тотожні. Серед особливостей, що дозволяють категоризувати сучасну музику можна виокремити наступні:

- інструментальний склад та роль інструментів в ансамблі (це переважно характеристика жанра);

- «звучання» (саунд), яке характеризується як комплекс виразних засобів, такі як особливості виконання, динаміка, тембр, організація музичної фактури (це переважно характерно для стилю музики);

- особливості гармонії, формоутворення, ритміки (переважно це характерно для стилю музики);

- немuzичні особливості, наприклад, тематика пісень, особливості оформлення концертів або альбомів (це переважно характеристика жанра музики).

Усе різноманіття сучасного музичного мистецтва можна розділити на окремі групи за певними принципами класифікації. Саме так виникли поняття музичних стилів, жанрів та напрямів, якими керується в своїй роботі звукорежисер.

Музичний стиль – це сукупність рис художніх засобів, що характеризують музику певної епохи, країни, композитора або виконавця і визначається за такими елементами: мелодія і гармонія, лад і тональність, ритм і метр, темп і динаміка, форма і структура, інструментарій і оркестровка. До прикладу, попмузика, хіп-хоп, джаз і блюз, рок-музика, змішані стилі [17].

Попмузика. Розшифровується як «популярна музика» - музика, для широкого кола слухачів. Це з одного боку музика, яку слухають сучасні люди, з іншого, це музика, що має певний ритм, мелодійність і танцювальність. Характерна структура виконання, а саме куплет, приспів, куплет, приспів; тематика любов, переживання, гарний настрій, веселощі. Це легка і ненав`язлива музика, під яку легко танцювати.

Хіп-хоп. Виник у США в другій половині ХХ століття як протест темношкірого населення проти расової дискримінації. До нього належать реп і ритм-енд-блюз. Цей стиль музики поступово розвиваючись, винаходив

власний стиль одягу та імідж, а також впливав на появу субкультур (брейк-данс). Особливістю цього стилю є швидко читані тексти, відсутні мелодика композицій і різноманіття інструментів. В цю групу також можна включити реггі, соул, фанк, що сповнені простотою і виконавець не застосовує багато інструментів та звукових ефектів.

Джаз і блюз. Традиційно ця музика виконується на трубі, саксофоні, тромбоні із застосуванням бас-гітари або контрабасу і піаніно, тобто на духових інструментах. Класичний склад джаз-бенду складається з трьох-чотирьох музикантів та співака. Відмінність – імпровізація, тобто не відпрацьовуються на репетиціях ритмічні та мелодичні ходи.

Рок-музика. Є найрізноманітнішою. В ній є все – і легкі перебори гітари з чистим вокалом, і важкі риффи баса з грізним риком вокаліста. Зародилася в другій половині ХХ століття (наприклад, Little Richard). Головною тематикою пісень була любов у всьому світі. До перших виконавців рок-н-ролу належать Елвіс Преслі і Чак Беррі. Пізніше, вкінці 60-х років, виникли групи, які за звучанням більше нагадують сучасний рок – Black Sabbath стали засновником хеві-металу, а Led Zeppelin хард-року. Основна тематика пісень протест, протистояння суспільства і влади, зневаження звичних стереотипів.

Змішані стилі музики. Нью-метал, що об'єднав важку рок-музику з хіп-хопом (Slipknot, Limp Bizkit, Linkin Park), симфо-метал, що поєднав в собі класичну музику і важкий рок (Інгві Мальмстін, групи Nightwish і Epica).

Всі стилі мають свої особливості, є привабливими для певного кола слухачів і впливають на людину, а будь яка подія з музичним супроводом набуває набагато більшого колориту.

Музичний жанр – це конкретний вид музики, який відрізняється від інших за тематикою, формою, метричними і ритмічними ознаками, інструментальним складом [17].

Перші жанри, виділилися, відносилися до церковної музики. Пізніше виник жанр світської пісні. У ХVІІ столітті з'явилися ораторія, опера, кантата. З розвитком камерної музики з'явилися і нові жанри, такі як народна пісня,

романси, балада, реквієм, вокаліз, серенада, кант. Надалі розвиток музичних жанрів відбувався дуже швидко.

Сьогодні виділяють декілька категорій:

- Театральні жанри. Це опера і балет, мюзикли, музичні драми, оперети, водевілі, мелодрами, музичні комедії.

– Концертні жанри. Сюди входять сонати, ораторії, симфонії, кантати, квартети, квінтети, тріо, сюїти.

– Масово-побутові жанри. До них належать пісні, марші, танці.

– Культово-обрядові жанри. Пов'язані зі святковими або релігійними обрядами. Наприклад, масляні пісні, різдвяні колядки, весільні пісні, дзвін, кондаки [14].

Музичний напрям об'єднує композиторів, виконавців і твори, які мають спільні естетичні принципи, ідеї та художні засоби. Він виникає як відповідь на соціально-культурні зміни та еволюцію музичного мислення. Прикладами напрямів є: романтизм, імпресіонізм, експресіонізм, модернізм, постмодернізм.

Всі поняття стилю, жанру і напрямку в музиці взаємопов'язані та доповнюють одне одного. Наприклад, твори в романтичному напрямку можуть належати до різних жанрів, таких, як симфонія, опера чи баллада, а твори в жанрі сонати можуть тяжіти до барокко, класики або романтики [17].

На мою думку, звукорежисер у своїй роботі використовує принципи утворення звукових подій, використовуючи новітні технології та звукові технічні засоби. В сучасних напрямках та стилях музики (рок, джаз, електронна музика, хіп-хоп) звукорежисери використовують класичні пісенні форми, гармонії, імпровізаційність а також складені тембрально-стильові повторення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У сучасній музиці звукозапис можна позиціонувати як метод фіксації виконавської інтерпретації музичних творів. Звукозапис залежить від власної діяльності звукорежисера, сприйняття музичного твору, а також формату і техніки певної історичної доби, що породжується власним часом і внутрішнім запитом самої музики. Сучасний звукозапис сміливо можна вважати своєрідним способом естетичної інтерпретації та трансляції музичного сенсу, оскільки зумовлює різноманітне світоглядне відношення до вирміру звучання. Внесок звукорежисера в процес відтворення музичного твору є беззаперечним, оскільки він забезпечує технічну досконалість звуку, передачу власного розуміння змісту, стилістичну особливість конкретного музичного твору, а також прагне посилити художні наміри артиста.

Звукорежисура є невід'ємною частиною і необхідним компонентом сучасного культурного простору. Звукорежисура є мистецтвом створення концепції звуку і звукових образів, обробки звуку за допомогою технічних засобів. Основним завданням звукорежисера є створення якісного звуку, найбільше природно відтворити звучання інструментів, голосу, готової фонограм.

Сучасне музичне мистецтво поділяється на стилі, жанри і напрямки, що формувались впродовж історичних періодів, естетичних поглядів різних людей певної епохи, які наразі є основною складовою в творчості звукорежисера.

РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ТА МІКШУВАННЯ МУЗИКИ В СТИЛІ ХІП-ХОП

2.1 Особливості та техніки музики у стилі хіп-хоп

«Хіп-Хоп- це музичний стиль, який об'єднує реп, електронний біт, семпли та музичний супровід ді-джея. Існує декілька напрямків хіп-хопу: «легкі» стилі, такі як поп-реп, а також агресивні, такі як хардкор-реп, гороркор. Текст може бути різної тематики, від «легкої» невимушеної (в клауд-репі) і комедійної (комедійний хіп-хоп) до викладення соціальних проблем (усвідомлений хіп-хоп) або розповіді життя зі злочинного світу (гангста-реп). Ще є фрістайл, де виконавець імпровізує текст, а також інструментальний хіп-хоп без текстів зовсім. Тобто хіп-хоп достатньо розгалужений та багатофункціональний стиль, що має неоднозначну історію розвитку, творчий пошуковий експерименталізм.

В хіп-хопі використовуються диско-композиції, пластинки фанку до якого хіп-хоп є найбільш близьким. Сама назва хіп-хоп уособлює певну «стрибучість» ритму, танцювальні «вібрації», які породжує ця музика.

В 1980-х прийоми ді-джеїв стали більш різноманітними, виникає техніка «скретча» (поскребування), в основі якої уміння рухати платівку під час її програвання взад-вперед рукою так, щоб не зрушити ритмічний малюнок.

Сучасне виконання хіп-хопу виникло, коли експерименти ді-джеїв об'єдналися з вуличною поезією у вигляді імпровізацій або ж мали складатися заздалегідь і бути чітко ритмізованими.

З кінця 80-х років минулого століття змінювався звук інструментальної частини в порівнянні із вечірками пілігрим-родоначальників (ді-джеї Kool Herc або Kool Moe Dee), він стає все більш обробленим, неприродним. Це частково пов'язано з комерціалізацією хіп-хоп культури, а частково з тим, що у тих, хто займався написанням та створенням хіп-хопу з'явилася можливість працювати в облаштованих, професійних студіях, використовуючи обладнання для обробки звуку.

Наприкінці 90-х ХХ століття - на початку ХХІ століття ді-джеї звукові продюсери запровадили техніку «семпляції» звуку. Семпл – це звук, який видає акустичний або електромузичний інструмент (семплер), і обробляється огинаючою складовою із додатковими звуковими ефектами спеціальних комп'ютерних музичних програм-редакторів. Станом на сьогодні, хіп-хоп – це велика музична область, що об'єднує загальні ритмічні принципи і техніки начитування репу. До цього стилю також можна віднести наприклад, такого жорсткого музиканта, як Буста Раймз (Busta Rhymes) і такі розважальні жіночі колективи, як «Дестініс чайлд» (Destiny's Child) [5].

2.2 Задачі та цілі звукорежисера під час мікшування хіп-хоп музики

Нова доктрина звукового мислення, заснована на широкому використанні приладів звукообробки, лягла в основу створення музики у стилі хіп-хоп. Параметри звукового образу, тобто просторове враження, акустичний та музичний баланси, тембро-частотна характеристика визначаються не порівнянням з природним першоджерелом, а логікою мислення та творчими діями звукорежисера.

В хіп-хопі звукорежисер створює такий звуковий образ, який розкриває авторський (композиторський) задум. Він може визначати такі параметри звукового образу, які вважає за потрібне, при умові, що вони виправдані творчою й якісною креативністю, і сприяють розкриттю композиторського задуму. З одного боку звукорежисер не обмежений догмами і отримує найширший простір для творчості, інакше, з іншого – на нього тепер вся відповідальність за рішення звукового образу.

Ще однією властивістю, як засобу виразності при створенні композицій у стилі хіп-хоп, є використання "каші" (погана прозорість звуку), що вимагає композиторський задум. Діяльність звукорежисера містить у собі технічний та творчий аспекти роботи. Технічний аспект полягає у застосуванні різноманітного технічно комплексного обладнання, а творчий у створенні якісного та креативного художнього образу фонограм, шляхом застосування технічного обладнання. Все це можна реалізувати шляхом безпосередньої взаємодії звукорежисера із фонограмою та окремими музичними композиційними елементами. Під час взаємодії з цілими музичними елементами, звукорежисер формує певний простір фонокомпозиції та створює її звукову картину. Основними параметрами, за допомогою яких створюється звуковий образ фонограми є: простір композиції, динаміка, тональна або частотна характеристики музичного твору, стереозображення та панорамна фонокомпозиції [1].

Звукорежисер працює у певних звукових вимірах та просторах, які формують із себе глибину, висоту та ширину звукового образу і означають просторові, частотні та динамічні обробки та маніпуляції над звуковою композицією.

Висотний вимір музичної композиції полягає у її частотному спектрі та динамічному і тональному балансі. Ці характеристики особливі та унікальні для кожного музичного стилю, але існують певні стандарти звукозапису, які

називають «референсами». Їх використовують для складання частотного спектру та балансу музичної композиції або фонограми.

Глибинний вимір формується за допомогою застосування плагінів психоакустичної обробки, наприклад реверберація. Психоакустичні властивості звукової фонограми формуються під час запису і залежать від акустичних особливостей приміщення, а глибина образу звукової композиції формує її атмосферу та формує художній образ музичної фонограми.

Ширина звукової композиції формується за допомогою панорамування та розміщенню окремих елементів музичної композиції у просторі відносно один одного [16].

Робота звукорежисера в хіп- хопі тісно пов'язана із роботою продюсера, тому що якість звуків та елементів, які використовував музичний продюсер під час створення фонограми, впливають на якість звукового образу, який в подальшому зможе створити звукорежисер. Оскільки звукорежисер працює із вже готовою музичною композицією, то на потенційну якість звуку композиції буде впливати діяльність продюсера та особливості звуку, які він заклав під час продюсування музичної фонограми.

Якщо тональний баланс був правильно закладений ще під час створення фонограми, то звукорежисер має змогу працювати без обмежень та досягти необхідного результату, проте, якщо частотна характеристика композиції була неправильною, ще на рівні вибору музичних інструментів та семплів, тоді робота звукорежисера із звуком без втручання у музичну складову композиції, не дозволить створити правильний звуковий образ.

За допомогою програмного забезпечення та цифрових звукових робочих станцій (DAW) відбувається мікшування. Найпоширенішими станціями є: Pro Tools, Cubase, Studio One. Усі DAW можуть виконувати однакові функції з ідентичним результатом, проте, в певних цифрових станціях краще реалізовані функції необхідні для продюсерів, а в інших краще організовані елементи для мікшування та редагування аудіо.

Світ сучасної звукорежисури поділяється на фахівців, які віддають перевагу цифровим програмним інструментам, і на тих, хто віддає перевагу поєднанню апаратних (аналогових) і програмних (цифрових) засобів для мікшування музики. Використання програмного цифрового забезпечення називають роботою «in the box», означає роботу «у коробці», тобто у комп'ютері, що зазвичай використовують для мікшування сучасної музики хіп-хоп. Звукорежисери можуть застосувати також аналогове обладнання, таке як еквайзери, компресори та різні типи попередніх підсилювачів.

Усі хіп-хоп композиції можна поділити на дві категорії: класичі та треп. У цих категорій різний тональний баланс. В класичному хіп-хопі «живий» тональний баланс, в якому менше високих частот, а основна звукова інформація міститься у середньому спектрі, тоді як баланс композицій у піджанрі треп має частотний баланс, що наближений до електронної музики і має у фонограмі високочастотний спектр [16].

2.3 Загальні засади мікшування композицій у стилі хіп-хоп

На мікшування хіп-хоп музики впливає її тональний баланс. Звукорежисеру, щоб правильно сформувавши уявлення про майбутню музичну фонограму, необхідно проаналізувати композицію та її елементи.

Тональний баланс та звукові характеристики можуть відрізнитись один від одного через застосування різних музичних інструментів при створенні музики. В класичних хіп-хоп композиціях використовують схожі інструменти, це пов'язано із традицією семплування у хіп-хопі. Тональний баланс таких композицій буде зосереджений у низькому, середньому та високому середньому частотному спектрі [13].

Це наслідок того, що фундаментальні частоти багатьох музичних інструментів зосереджені саме у цих частотних спектрах. Наприклад електрогітари та більшість аналогових синтезаторів зосереджені у середньому спектрі частот від 200 до 6000 Гц.

В електронному піджанрі хіп-хопу під назвою треп тональний баланс може відрізнятись від класичної хіп-хоп музики і це зумовлено тим, що у цих композиціях частіше використовуються синтезатори, а не «живі» музичні інструменти. Ця стосується і ударних інструментів, оскільки звуки барабанів також синтезовані. Трепу властивий більш електронний баланс, який прослідковується у багатьох жанрах електронної танцювальної музики. Спектр частот треп композиції може обіймати весь частотний спектр та містити у собі багато високочастотної інформації.

Для того, щоб подальшого розуміти мікшування музичної композиції хіп-хопу, необхідно розуміти частотні характеристики окремих їх елементів та інструментів, що дозволить сформувати тональну картину міксу та віддати кожному інструменту або звуку свій частотний простір.

Кожний складний звук, аце будь-який звук, який має тембр, має основну частоту, яку іноді називають основним тоном, в такожї набір додаткових тонів, які називають обертонами, гармоніками або формантами.

Частота звуку визначає його висоту, тоді як гармоніки впливають на тембр звуку. Мелодичні інструменти мають значну кількість амплітудних коливань у зоні обертонів і часто люди сприймають ці звуки як «теплі». Прикладом такого звуку є звук лампових підсилювачів, коли вони працюють на низькому та середньому рівні вихідного сигналу [4].

Діапазон частот, поділяють на низькі (20 Гц–150 Гц), середні (200 Гц–6 кГц) і високі частоти (7 кГц–20 кГц). Середні частоти всвою чергу поділяються на низькі середні (200–500 Гц), середні (500 Гц–1 кГц) і високі середні (2–6 кГц) [2].

Хіп-хоп фонограма поділяється на основні музичні та композиційні елменти, а саме: ритм секція (перкусія, бас та барабани); мелодична секція (ритмічні мелодичні елменти, наприклад ритм-гітара); педи (довгі мелодичні елменти із великим сустейном, які є основою мелодичного мікса, наприклад орган, електро-піаніно, фортепіано) та мелодичні інструменти (вокал, соло гітара або синтезатор) [2; 17].

На початку мікшування необхідно визначити основні елементи музичного стилю, як в аспекті музики, так і в аспекті тонального балансу.

Стиль, жанр музичної композиції визначають куди звукорежисер спрямує акценти під час мікшування фонограм. До прикладу, при мікшуванні танцювальної електронної музики, де фундаментальним елементом є ритм секція, вона стає основою для всієї фонограми [2].

Майже у кожній фонограмі основу звукового зображення буде формувати ритм секція композиції, а саме барабани та бас. Саме найбільшу увагу приділяють формуванню їх тембру та забезпеченню необхідного простору для них у звуковому образі [2].

Для того, щоб створити звуковий образ під час мікшування хіп-хоп композицій, потрібно сформування тембр та баланс основних елементів. Ними є основні ритмічні звуки фонограми – бас та барабани. Найбільш значущими для міксу та композиції в цілому є кік (бас-бочка), снейр (робочий/малий барабан) та хай-хети (тарілки). Фундаментом майже усіх композицій у стилі хіп-хоп є кік та бас. Взаємодія цих двох елементів є критичною для всього міксу хіп-хоп фонограми. Снейр та хай-хети формують ґрув та скелет ритму композиції [4].

За допомогою еквалайзерів відбувається формування тембру ритм секції та усіх інших музичних елементів. Еквалайзери використовуються для: вирівнювання, коригування звуків або елементів міксу, маніпулювання частотним змістом різних елементів відносно міксу. Найважливішим аспектом мікшування є частотна перевага кожного окремого інструменту у певних тональних діапазонах і те, як він звучить у загальному частотному спектрі міксу.

Еквалайзери поділяють на три основні типи: параметричні, напівпараметричні та графічні, також на ті, що емулюють аналоговий пристрій а також програмні цифрові еквалайзери.

При мікшуванні хіп-хоп музики використовуються звичайні параметричні програмні еквалайзери, наприклад Pro Q-3, проте для певних

елементів міксу застосовуватись програмні еквайзери, що емулюють роботу аналогового прототипа (Pultec EQ від Waves або Softube) [2].

Найгучнішим елементом міксу у хіп-хоп фонограмах є кік, тому мікшування фонограми часто з нього і починають. Так як взаємодія кіку та басу у хіп-хопі є фундаментальною, тому бас часто мікшують разом із кіком від самого початку процесу мікшування, а в подальшому навколо кіку та басу вибудовується баланс рівнів. Кік та бас є взаємозалежними елементами, тому що їх тональний діапазон знаходиться у одному спектрі частот, а саме від саб-низу 30 Гц до 150 Гц [2].

При формуванні тембру будь якого бас інструменту у хіп-хоп фонограмі, спочатку з'ясувають, де лежить основний тон кіку. Зазвичай основний панч та так званий «товчок», який містить основну енергію кіку знаходиться у діапазоні від 50 до 100 Гц. Інколи звукорежисер піднімає 60 Гц у кіка на еквайзері на декілька децибел, тоді кік стає більш щільним та важким і це робить його основним елементом низькочастотного спектру фонограми [2; 14].

Задля вирішення «конфлікту» бочки та басу використовують сайд-чейн компресію. Це застосування компресора до доріжки басу та подачі у цей компресор звукового сигналу кіку. Потім аудіо доріжка із кіком буде керувати спрацюванням компресора на доріжці із басом, тобто до басу буде застосовуватись компресія коли грає кік. Це допомагає усунути тональний конфлікт кіку та басу, а також динамічний, адже у міксі з'являться додаткові 1.5-2 децибелі хедруму.

Іншими наступними важливими елементами ритм секції є снейр та хай-хети. Снейр у співпраці із кіком та басом створює скелет ритму та підкреслює сильні доли у хіп-хоп композиції. Хай-хети формують грув музичної композиції, який утворює динаміку та пульсацію ритму у взаємодії із кіком та снейром [2].

В залежності від стилю хіп-хоп композиції, в ній можуть бути використані різні звуки малого барабану або снейру. Проте вони усі мають

достатньо схожі тембральні характеристики. При формуванні тембру малого барабану у хіп-хоп композиціях, важливо знайти основний частотний діапазон у його спектрі, який містить панч та тіло снейру [2]. Зазвичай це діапазон частот від 100 до 250 герц, з'ясувати де саме знаходиться найбільш критична для снейру частота можна ізольовано, прослуховуючи окремі частотні смуги в еквайзері [2]. Діапазон 700-1500 герц є основною складовою снейру. При піднятті спектру частоти у цьому проміжку, можна сильно виділити снейр над іншими музичними інструментами, але не можна робити це занадто сильно, оскільки снейр може конфліктувати з вокалом або музичними інструментами.

У 7-8 кГц та вище міститься яскравість та прозорість малого барабану. Піднявши високі частоти снейру шельфовим фільтром еквайзера, починаючи із 7-8 кГц, можна підвищити прозорість снейру та зробити його більш яскравим у контексті звукової фонограми. Це допомагає підвищити у міксі присутність снейру [2].

В діапазоні від 500 до 15000 Гц містять інформацію хай-хети. На їх яскравість впливає частотний спектр 8-10 кГц та вище, а основний їх тон може міститись у районі від 2 до 7 кГц. Хай-хети повинні бути тихішими за снейр та кік, але гучнішими за перкусійні елементи.

Тепер настає черга коригування тембру та рівнів додаткових ритмічних елементів композиції. До прикладу, перкусійних елементів композиції, такі як: шейкери, тамбурини, бонго, джембе. Вони підкреслюють грув та пульсацію ритму музичної фонограми керують динамікою ритму. Зазвичай вони розміщуються під основним фундаментом ритм секції.

При формуванні тембру перкусії, можуть бути конфлікти між шейкером, тамбурином та хай-хетом, що можна вирішити шляхом пошуку найбільш оптимальної частоти для кожного елементу ритму та підвищити її у еквайзері.

Тепер, коли ритмічна секція фонограми повністю тембрально сформована, баланс рівнів гучності окремих її елементів налаштований, усі інструменти ритм секції (за виключенням басу), можна відправити на окрему

аудіо доріжку ,щоб сформувати загальний тембр барабанів та ритм секції міксу загалом [2].

Під час обробки групи ритм секції застосовують компресію для керування її динамічним діапазоном. Для компресії ударних елементів фонограми у хіп-хоп музиці, використовують VCA та FET компресори [2].

VCA-компресори містять блок транзисторів, що визначають вхідну напругу і на основі цих даних можна визначити ступінь послаблення сигналу. Це забезпечує кращу керованість пристрою, тобто звукорежисер може гнучко налаштувати будь-який параметр компресії.

FET-компресори стискають звук із яскравою колоризацією. Вони відрізняються різкішим звуком та здатністю внести кращий дісторшн у сигнал. FET-пристрої містять транзистор, що дозволяє швидше реагувати на сигнал і відповідно швидше його стискати (UREI 1176 Limiting Amplifier).

Тепер звукорежисер може формувати тембр та налаштовувати рівні шляхом визначення основних мелодичних елементів, та їх музичної значимості для композиції та вибудовує тембральний та тональний баланс. Тональний балансу мелодичних елементів відбувається за допомогою виділення для кожного музичного інструменту свого спектру частот.

Тепер переходять до формування ширини та глиби композиції. Ширина досягається за допомогою панорамування окремих її елементів у просторі відносно умовного центру. Слід пам`ятати, що кік, бас, та снейр, майже завжди знаходяться по центру, а всі інші елементи композиції часто розташовуються у панорамі відповідно до побажань звукорежисера.

Глибина фонограми формується за допомогою просторових обробок або психоакустичних ефектів (реверберація, ділей, ефект Хааса, різноманітні стерео енхансери). Спочатку потрібно визначити звукові плани хіп-хоп композиції та залишити головні звуки на першому плані. Для робочого барабану, хай-хетів та різноманітних перкусійних елементів можна застосувати реверберацію з невеликим хвостом, щодозволяє створити відчуття простору та об'ємності у ритмічних інструментах, але при цьому залишить їх

чіткими. Короткочасні мелодичні інструменти можна обробити ділеєм з невеликим фідбеком та коефіцієнтом обробленого звуку і помістити їх за перкусією. Основні та фундаментальні мелодичні інструменти повинні залишатися на передніх планах фонограми, а додаткові та підтримуючі можна помістити за ними. Загалом, просторова обробка є досить суб'єктивним явищем, та може варіюватися від одної композиції до іншої [16].

2.4 Особливості мастерингу хіп-хоп музики

Мастеринг є фінальною обробкою звукової фонограми та підготовкою до її розповсюдження та тиражування. Спочатку мастеринг визначали як процес перетворення колекції пісень на альбом, завдяки чому складалося враження, що вони пов'язані між собою тоном та гучністю. Але це не зовсім застаріле судження, оскільки музичні альбоми все ще існують та їх мастеринг зазвичай виконується одночасно. Проте через поширення впливу синглів (поодиноких музичних композицій), поняття мастерингу отримало нове визначення. Тому у сучасному музичному просторі мастерингом є процес тонкого налаштування рівня, частотного балансу та динамічного діапазону треку під час його підготовки до розповсюдження [2; 15].

Процес мастерингу здійснюється на спеціально підготовлених студіях із правильно відкаліброваними та точними моніторними системами. Проте у сучасному музичному виробництві мастеринг часто може здійснюватися на звичайних project-студіях або взагалі лише за допомогою програмного забезпечення [2].

Від якості мікшування залежить якість мастерингу, під час якого можна відкоригувати чи підкреслити певні аспекти композиції, але неможливо виправити помилки, які були допущені під час мікшування. Це пов'язано із тим, що під час мастерингу інженер працює з повноцінною фонограмою, а не окремими її елементами і тому при взаємодії із тональним чи динамічним балансом фонограми, змінює одночасно усі її елементи.

Еквалізація під час мастерингу відрізняється від еквалізації під час мікшування, оскільки якщо змінюються низькі частоти це впливає на верхній спектр, а також якщо малий барабан звучить гулко, а вокал добре – то виправляючи малий барабан – вокал змінюється. Ці проблеми виникають між елементами одного частотного спектру [2; 14].

Особливості мастерингу визначаються характерними ознаками жанру або стилю. Кожний жанр, стиль чи напрямок музики має свій характерний тональний баланс, динамічний діапазон та хрест-фактор, але ці особливості контролюють якість обробок, а не самі обробки та їх послідовність [2]. Послідовність етапів мастерингу складається із коригування тонального та динамічного балансу композиції, її насичення та сатурації, (формування тембру), стерео розширення (додавання ширини міксу) та фінальне лімітування.

Основні інструменти мастерингу:

-Компресори та експандери, що регулюють динаміку міксу. Компресія коригує динаміки міксу та підкреслює пульсації ритму та груву. Атака компресора встановлюється на високе значення (тобто – повільна), реліз встановлюється швидким. Для налаштування динаміки окремого частотного діапазону фонограми використовується багатосмуговий компресор, а односмуговий (звичайний) компресор вносить зміни у весь діапазон частот міксу [2].

- Еквалайзери використовують для формування частотного балансу. Це можуть бути звичайні параметричні програмні еквалайзери, проте можна додати у мікс аналогового окрасу, для цього використовуватись еквалайзери, які емулюють аналогові прилади [2].

- Стерео розширювачі, які можуть налаштувати ширину і образ стереополя фонограми.

- Гармонічні ексайтери та сатурація, які допоможуть додати гармоніки та теплоти до міксу, а іноді і блиску.

-Лімітери або максимайзери підвищують загальний рівень звуку за рахунок обмеження піків для запобігання кліпування; використовуються для доведення міксу до комерційних рівнів гучності. Більшість цифрових лімітерів, є так званими «brick wall» лімітерами, а це означає, що сигнал не перевищуватиме певний заздалегідь визначений рівень [2]. Параметр «ceiling» у лімітерів встановлюється в будь якого діапазоні від -0,1 дБ до -1,0 дБ. Після встановлення рівень фонограми ніколи не перевищуватиме цю позначку [2].

Більшість тональних діапазонів хіп-хоп композицій акцентуються на низькочастотному спектрі, але у випадку електронного хіп-хопа, вони можуть акцентуватися у високочастотному спектрі. Під час мастерингу хіп-хоп композицій можна застосувати багатосмуговий компресор, щоб контролювати низькочастотну складову фонограми окремо [15].

Музика в стилі хіп-хоп має досить малий динамічний діапазон, відстань між найтихішими звуками та найгучнішими може становити в середньому приблизно 8 дБ, тому занадто сильно компресувати її немає необхідності. Використовуються компресори, які не вносять спотворень та є достатньо швидкими для того, щоб вловити усі транз'єнти (VCA компресор).

Лімітування робить мікс голоснішим і є одним із найважливіших кроків під час мастерингу хіп-хоп фонограми. Основне завдання лімітування це доведення міксу до комерційного рівня гучності (шкала LUFS). Занадто надмірне збільшення основної гучності призведе до кліпування та спотворення міксу. Лімітування підвищує гучність і робить так, щоб пісня звучала голосніше, ніж є насправді. Вихідний рівень на лімітері встановлюють на рівні 1 дБ, такого значення потребує більшість стрімінгових сервісів. Потім, дивлячись на LUFS метр, композиція доводиться до значення гучності 14 LUFS або вище, в залежності від жанру та потреб музичної платформи [2; 14].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Основні завдання звукорежисера при створенні музики в стилі хіп-хоп містять високотехнічні аспекти, такі як вибір та налаштування аудіо-обладнання, запис та обробка звуків, мікшування та мастеринг. Важливість кожного з цих етапів визначає якість звукового продукту, який презентується аудиторії, оскільки в сучасності хіп-хоп є одним із найбільш комерційно успішних стилів музики.

Проаналізовано основні аспекти роботи звукорежисера під час мікшування та мастерингу хіп-хоп музики: описані основні принципи мікшування та побудови звукового образу хіп-хоп фонограми. При мікшуванні хіп-хоп музики основна увага повинна приділятися низькочастотному спектру композиції, оскільки вона є фундаментом. Також розглянуто основні принципи та технологічні методи мастерингу звукових фонограм.

ВИСНОВКИ

В результаті аналізу обраної теми можна зробити наступні висновки. Звукорежисер – це архітектор звуку, який завдяки своїм технічним та творчим вмінням сприяє створенню унікальних емоційно насичених аудіо-проектів. В умовах постійного розвитку аудіо-технологій і розмаїття стилів, жанрів і напрямків музики, роль звукорежисера залишається ключовою у формування якісного та вражаючого звучання. Крім технічних аспектів, звукорежисер взаємодіє з артистами, продюсерами та іншими членами творчого колективу. Співпраця та розуміння творчих вимог грають ключову роль у досягненні бажаного звучання та вираження музичної візії.

Сучасний звукорежисер – це експерт у використанні сучасних аудіо-технологій, володіє високою кваліфікацією у творчому плані та має широкий спектр знань в області акустики та обробки сигналу. Професійні звукорежисери не тільки фіксують музику, але й активно співпрацюють з артистами для досягнення унікального звучання та творчого вираження.

У ході роботи було з'ясовано мистецьку складову творчої діяльності звукорежисера. Визначено, досліджено історію звукорежисури та звукових технологій, закладено термінологічну та теоретикопрактичну основи звукорежисури у різних стилях та напрямках сучасної музики.

Важливим моментом в розвитку звукорежисерської професії є виникнення студійного звуку та розвиток студійних технік. Це дозволяє звукорежисерам ефективно творчо працювати над аранжуванням та змішуванням звуку, створюючи багатшарові та інноваційні звукові образи.

Відповідно до завдання дипломної роботи було вивчено діяльність звукорежисера, проаналізовано розвиток сучасної звукорежисури, розглянуто основні стилі, жанри та напрчки сучасної музики, а також досліджено задачі та цілі звукорежисера під час створення та мікшування музики у стилі хіп-хоп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бут О. В. Діалог класичного і модерного напрямів у звукорежисурі (До питання визначення професії). Науковий вісник київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого. 2018. № 22. С. 112–119. URL: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.22.2018.217063> (дата звернення: 10.05.2024).

2. Голбай Д. Д. Продюсування, мікшування та мастеринг композицій у жанрі хіп-хоп. НАКККіМ.
URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/5171> (дата звернення: 05.03.2024).

3. Дьяченко В. В. Визначення творчої діяльності звукорежисера // Культурномистецьке середовище: творчість та технології: зб. матеріалів доп. учасн. VIII Міжнар. наук.- творч. конф. Київ: НАКККіМ, 2015.- С. 135-137.

4. Дьяченко В. В. Звук як фізичний процес і художня інформація// Питання культурології: зб. наукових праць. Київ: КНУКіМ, 2008. Випуск

24. С.186-192.

5. Дьяченко В. В. Культурні доміанти ХХІ століття: мистецька освіта: 36. Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Київ: НАКККіМ, 2022. – 225 с., С-175-177.

6. Дьяченко В. В. Звук як фізичний процес і художня інформація // Питання культурології: зб. наукових праць. Київ: КНУКіМ, 2008. Випуск 24. С.186-192.

7. Дьяченко В. В. Питання впливу засобів звукорежисури на інтонаційний зміст музичних звучань // Культурно-мистецькі обрії – 2016: зб. наукових праць / за заг. ред. К.І. Станіславської Київ: НАКККіМ, 2016. Ч.2. С.132-134.

8. Дьяченко В. В. Синтез технологій в сучасних мистецтвах і творчості: звукорежисура в реалії ХХІ століття// Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології: матеріали Дванадцятої Міжнарод. наук.- творчої інтернет-конф. Київ, 15 травня 2019 р. Київ: НАКККіМ, 2019. С.56-59.

10.Луняк Ю. М. Основи музичної звукорежисури. Київ: КМ Академія, 2006.

11.Основи звукорежисури: навч. посіб. //Белявіна Н.Д., Белявін В.Ф., Бондарець Н.Л., Дьяченко В.В.; під ред. Н.Д. Белявіної. Київ: НАКККіМ, 2011. 84с.

12.Тарабара А. В. Звукозапис: історія, техніка, теорія. Київ: Вища школа, 1983.

13.Хабер Д. Аудіо інженерія для звукорежисерів: Студійна техніка, звукове обладнання, акустичні основи. Бостон: FocalPress, 2017.

14.Шульга А. П. Сучасні аспекти роботи зі звуком у кіноіндустрії. Київ: Мистецтво, 2002.

15. Юцевіч Ю. Є. Музика: словник-довідник. Тернопіль, 2003. 404 с.

16. Bob Katz. The Art and Science of Audio Mastering. Oxford: Focal Press, 2013. 408 p.

17. Owsinski B. The Mastering Engineer's Handbook 4th edition. Burbank: Bobby Owsinski Media Group, 2017. 192 p.

18. Owsinski B. The Mixing Engineer's Handbook 3rd edition. Boston: Cengage Learning PTR, 2013. 288 p.

19. Данилюк Т. Музичні стилі, жанри та напрями. REPORTER | Information portal. URL: <https://reporter.zp.ua/muzichni-stili-zhanri-ta-napryami-wnq.html> (дата звернення: 05.05.2024).

Ім'я користувача:
Ольга Сергєєнко

ID перевірки:
1016276710

Дата перевірки:
23.05.2024 15:43:57 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
23.05.2024 16:23:01 EEST

ID користувача:
100006623

Назва документа: Козолій_І_кваліфікаційна_робота_3

Кількість сторінок: 27 Кількість слів: 6131 Кількість символів: 46513 Розмір файлу: 79.74 KB ID файлу: 1016068144

23.1% Схожість

Найбільша схожість: 17% з Інтернет-джерелом (<https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5171/%d0%93..>)

23.1% Джерела з Інтернету

78

Сторінка 29

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0.15% Цитат

Цитати

1

Сторінка 30

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1

на тему: «НАПРЯМИ, ЖАНРИ ТА СТИЛІ СУЧАСНОЇ МУЗИКИ У
ТВОРЧОСТІ ЗВУКОРЕЖИРА»
(НА ПРИКЛАДІ СТВОРЕННЯ ТА МІКШУВАННЯ
МУЗИКИ В СТИЛІ ХІП-ХОП)

Козолій Ілля Сергійович

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ ЗВУКОРЕЖИСЕРА.....	5
1.1. Діяльність звукорежисера: поняття та завдання.....	5
1.2. Тенденції розвитку сучасної звукорежисури.....	7
1.3. Термінологія у класифікації сучасної музики за жанрами, стилями та напрямками.....	9
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	12
РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ТА МІКШУВАННЯ МУЗИКИ В СТИЛІ ХІП-ХОП.....	14
2.1. Особливості та техніки музики у стилі хіп-хоп.....	14
2.2. Задачі та цілі звукорежисера під час мікшування хіп-хоп музики.....	15
2.3. Загальні засади мікшування композицій у стилі хіп-хоп.....	18
2.4. Особливості мастерингу в хіп-хоп музиці.....	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

В музичному мистецтві історичні періоди склалися в епохи, кожна з яких разом з її видатними митцями створювали певний стиль, що мав характерні ознаки, ідеї та теми, а також оригінальні та самобутні засоби музичної виразності. Звукорежисура, як мистецтво, безпосередньо пов'язане з інноваціями в усіх галузях діяльності людства та визначає напрямки і перспективи у сучасному мистецтві.

Актуальність теми. Протягом останніх років галузь звукозапису демонструє стійкі темпи зростання – розвиваються технології, що сприяє формуванню різностороннім способів запису, зведенню фонограм. В свою чергу трансформаційні процеси та розробка новаторських прийомів і методів стають характерними ознаками сучасної звукорежисури.

Розвиток науки і техніки, промисловий, технічний прогрес, урбанізація суспільства, поява електронних технічних засобів збереження і передачі музичної інформації спричинили суттєве оновлення композиторської мови, а також її жанрово-стильових аспектів.

У розвитку творчості звукорежисера можна відзначити інтеграційні процеси, опанування новітніх досягнень світового мистецтва музики, запозичення інновацій, що дає змогу збагатити існуючі вже жанри і стилі. Творчий процес сучасних звукорежисерів наповнений експериментами, інноваційними пошуками відносно стилю, жанру, формоутворення та засобів музичної виразності. В своїй творчості звукорежисер має керуватися основними технічними компонентами і засобами зведення, оглядати основне програмне і апаратне обладнання та поетапно проводити хід роботи у зведенні композицій різних музичних жанрів і стилів.

Враховуючи творчу участь звукорежисера в роботі над музичними творами різних стилів, жанрів і напрямків, коли він стає співавтором, саунд продюсером, аранжувальником, музичним редактором композиції, можна стверджувати про значне розширення та якісні зміни його власної професійної компетенції.

2

Основне завдання професійного звукорежисера - створити якісний звук. Таким чином, сучасний звукозапис – складний процес, що потребує технічних знань та навичок. Розвиваються комп'ютерні програми, цифрові технології, що дозволяє звукорежисеру корегувати, модифікувати, створювати монтаж виконання композиції різних музичних жанрів, стилів та напрямків.

На мою думку, тема дослідження хіп-хоп музики актуальна, тому що вона є постійним учасником музичних «чартів» та важливим елементом сучасної поп-музики та культури в цілому.

Метою дипломної роботи є аналіз стилю, напрямків і жанрів сучасної музики та дослідження та аналіз методів роботи звукорежисера під час створення, мікшування та мастерингу сучасної музики на прикладі хіп-хопу.

Завдання дипломної роботи:

1. вивчення діяльності звукорежисера, розвитку сучасної звукорежисури;
2. визначити основні жанри, стилі та напрямки сучасної музики;
3. дослідити задачі та цілі роботи звукорежисера під час мікшування та мастерингу сучасної музики на прикладі музики у стилі хіп-хоп.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є теорія та практика студійної звукорежисури.

Предметом дослідження дипломної роботи є мікшування та мастеринг композицій у стилі хіп-хоп.

Інформаційною базою дослідження є наукова література, праці вітчизняних та зарубіжних авторів.

Обсяг та структура дипломної роботи. Кваліфікаційна (дипломна) робота складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків до кожного з розділів та узагальненого висновку, а також списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ ЗВУКОРЕЖИСЕРА

3

1.1 Діяльність звукорежисера: поняття та завдання

Творча професія звукорежисера – це запис, обробка та мікшування звуку в різних музичних та аудіовізуальних проектах, що має ключове значення у створенні високоякісних аудіо-записів і забезпечує найкраще звучання та передачу емоцій.

Можемо окреслити основні завдання, що стоять перед звукорежисером, а саме:

-запис звуку, тобто вибір, налаштування мікрофонів, керування процесом запису;

-мікшування, відбувається з'єднання, балансування різних звукових доріжок, застосовуються різні звукові ефекти, обробка звуку, щоб досягти бажане звучання;

-мастеринг, фінальний процес обробки запису за допомогою якого забезпечують найвищу якість і однорідність звучання.

Задля досягнення завдань, звукорежисер має працювати з аудіо-обладнанням, знати та ефективно використовувати мікшерні консолі, процесори сигналу, компресори. Також звукорежисер керуючи процесом запису, взаємодіючи з командою музикантів, знаючи та розуміючи різні музичні стилі, має можливість реалізувати свої творчі ідеї та експериментувати зі звуком.

Натупними етапами завдань звукорежисера є обов'язковий контроль якості, оцінки та виправлення недоліків, забезпечення відповідності звуку всім технічним стандартам [8].

Тобто можна узагальнити, що багатостороння робота звукорежисера містить вибір та налаштування мікрофонів для оптимального збору звукового матеріалу, керування процесом запису, мікшування різних звукових доріжок з метою об'єднання та балансування, застосування ефектів та обробка звуку для досягнення бажаного звучання, мастеринг для фінальної обробки запису

4

та забезпечення високої якості та однорідності звучання на різних аудіо пристроях [10].

Отже, звукорежисер має володіти широким спектром вмінь, знань та відповідати за кожний етап створення звукового контенту. Виконуючи свої завдання, які визначають його технічну майстерність, звукорежисер створює вражаюче-фантастичні звукові ландшафти, аудіо пейзажі, які відображають бажаний настрій та атмосферу музикального проекту в будь якому стилі чи жанрі.

При забезпеченні якості звуку звукорежисер видаляє будь які небажані шуми, дефекти з аудіо-матеріалу, регулює гучність та баланс між різними аудіо-доріжками, додає аудіо-ефекти, а також робить монтаж різних аудіо-доріжок в єдиний звуковий образ.

Під час мікшування створюється баланс між різними аудіо-доріжками та забезпечується належна видимість усіх звукових елементів, проводиться робота з панорамою та просторовим звуком для створення бажаного аудіо-відчуття [3].

На етапі фінальному, тобто мастерінгу, який відбувається після зведення всіх звукових доріжок, після мікшування всіх компонентів музичного проекту, звукорежисер корегує частоту балансу, контролює динаміки, управляє гучністю, що всвою чергу забезпечує збалансування стереофонії.

Звукорежисер в ході своєї роботи взаємодіє з музикантами, акторами, режисерами та продюсерами, тож має ефективно комунікувати та співпрацювати з ними, оскільки це допомагає виразити власну творчу думку та досягати спільних цілей. Спільна робота потребує здатності ефективного спілкування, розуміння ролі кожного члена творчої команди та забезпечує у виконанні завдань згуртованість [12].

1.2 Тенденції розвитку сучасної звукорежисури

5

Розвиток науки і техніки, призвів до сучасної техногенної цивілізації, а також вплинув на всі види мистецтва, що формувались на технологічній основі. На початку ХХ століття виникла звукорежисура, яка поступово еволюціонувала від технічної практики у галузі звукозапису до повноцінної творчої діяльності, перетворилася у вид мистецтва, у якому текст автора та робота виконавця позиціонується як «висхідний матеріал», а створенню кінцевого вигляду музичного твору сприяють специфічні художні засоби виразності.

Цифрова сфера реалізації музичного продукту є основним стимулом розвитку індустрії звукозапису. Зміни в індустрії звукозапису безпосередньо пов'язані з активним інвестуванням у нові технології презентації музики, що роблять останню доступнішою для користувачів [5].

На сучасному етапі у соціальному і культурному просторі, звукорежисура є найперспективнішим напрямком творчої діяльності, а її розвиток безпосередньо пов'язаний з інтенсивністю інтегрування новітніх практик студійного звукозапису. Основу процесу діяльності звукорежисера складає використання засобів художньої виразності, що можуть бути реалізовані завдяки технічній палітрі — звукорежисер працює зі специфічним інструментарієм, який постійно оновлюється, збагачується, тим самим відображають зміни й новації мови музичного мистецтва.

Музична індустрія постійно змінюється, що зумовило перехід від компакт-дисків до цифрового аудіо, розвиток інноваційних жанрів та активізацію сучасних процесів у сфері технічного і програмного забезпечення. Якщо наприкінці ХХ ст. редагування звука, створення музичних фонограм, монтаж аудіо та відео здійснювали засобами різного програмного забезпечення, що характеризувалося відмінністю функціонального призначення та, відповідно, інструментарію, то на сучасному етапі музичний ринок забезпечений багатofункціональними програмами, зокрема з вбудованими наборами і комбінаціями, створеними на

основі налаштувань видатних звукорежисерів, для зведення і аудіо мастерингу [5].

У масовій музиці, особливість звукорежисури відзначається технологічною та художньою специфікою, зростанням ролі звукорежисера й зміна його функцій, посприяли трансформаційним змінам, зокрема появі спеціалістів нового профілю — саунд продюсерів, які формують звуковий образ майбутнього альбому.

Нові технології на початку XXI ст. стали основним фактором прогресу і розвитку художньої мови звукозапису, що залежить від новітніх технічних засобів. Наразі засоби художньої виразності позиціонуються як система створення звукового образу, що виникає в процесі запису, обробки звукових компонентів фонограми в естетично та художнє єдине ціле [6].

Суттєвим фактором розвитку художньої мови мистецтва звукозапису XXI ст. є нова технологія синтезу звукового поля, система просторового звуковідтворення WFS, яка може використовуватися для створення об'єктів звукового мистецтва. Новий підхід під час аналізу та відтворення звукового поля сприяє новаторському осмисленню звукорежисером традиційних засобів передачі слухачеві художнього образу елементу звукової картини.

Важливою тенденцією розвитку сучасної звукорежисури є посилення творчого складника звукозапису, зокрема креативне використання різноманітних ефектів та мікшерних консолей. Існує кілька типів категорій творчих напрямів, що засновані на використанні різних технічних засобів для запису та обробки звуку [10].

Вирізняють наступні напрями звукорежисури, які було сформовано відповідно до різних концепцій уявлення про фонограму:

– academic-sound, акустична подія фіксується в незмінному вигляді; вона також поділяється на: one-point (використовується мінімальна кількість мікрофонів, відсутня частотна корекція, а також просторова обробка та компресія сигнального тракту; характерним є моделювання віртуального простору до запису); surround (використовуються багатоканальні системи

7

відтворення звука); classic (використовуються різноманітні стратегії звукозапису; основна мета - створити акустичний запис з природним звучанням).

– snipret-sound — типовим є ігнорування традицій класичного запису, створюються власні звукові образи, використовується велика кількість мікрофонів та найрізноманітні акустичні рішення для різних джерел звука.

– illusory-sound — використовуються різноманітні звукові фарби, доступні лише у віртуальному звуковому просторі; характерним є створення динамічних акустичних ефектів, моделювання нереальних тембрів.

– VST-sound — напрям сучасного звукозапису, під час якого будується точна звукова картина, уніфіковані тембри, процеси запису відбуваються суто за алгоритмом, а зведення із втручанням в музичний матеріал (деструктивний монтаж, активне використання програмних синтезаторів, стандарту цифрового звукозапису «мідіт» та редакторів висотної корекції) [9].

Тенденції сучасної звукорежисури це: уніфікація, автоматизація зведення та мастерингу, більша зацікавленість звукорежисерів в технічних приладах і інструментах минулих років, розширення обов'язків звукорежисерів та акцент на творчому складнику звукозапису.

Розвиток звукорежисури зумовлюють такі інновації: живий виступ, аудіо високого розширення, віртуальна та доповнена реальність. У звукорежисурі домінують тенденціями в найближчому майбутньому стануть посилення індивідуалізації стилю звукорежисера з подальшою трансформацією висхідного матеріалу, надання йому новаторської тембральної колористики [2].

1.3 Термінологія у класифікації сучасної музики за жанрами, стилями та напрямками

Класифікація сучасної музики характеризується наявністю плутанини і безпорядку. Одні й ті самі явища можуть називатись як стилями, так і

8

жанрами. Приміром за Пітером Ван дер Мевром поняття жанру і стилю можна визначити фактично як тотожні. Серед особливостей, що дозволяють категоризувати сучасну музику можна виокремити наступні:

- інструментальний склад та роль інструментів в ансамблі (це переважно характеристика жанра);

- «звучання» (саунд), яке характеризується як комплекс виразних засобів, такі як особливості виконання, динаміка, тембр, організація музичної фактури (це переважно характерно для стилю музики);

- особливості гармонії, формоутворення, ритміки (переважно це характерно для стилю музики);

- немuzичні особливості, наприклад, тематика пісень, особливості оформлення концертів або альбомів (це переважно характеристика жанру музики).

Усе різноманіття сучасного музичного мистецтва можна розділити на окремі групи за певними принципами класифікації. Саме так виникли поняття музичних стилів, жанрів та напрямів, якими керується в своїй роботі звуко-режисер.

Музичний стиль – це сукупність рис художніх засобів, що характеризують музику певної епохи, країни, композитора або виконавця і визначається за такими елементами: мелодія і гармонія, лад і тональність, ритм і метр, темп і динаміка, форма і структура, інструментарій і оркестровка. До прикладу, попмузика, хіп-хоп, джаз і блюз, рок-музика, змішані стилі [17].

Попмузика. Розшифровується як «популярна музика» - музика, для широкого кола слухачів. Це з одного боку музика, яку слухають сучасні люди, з іншого, це музика, що має певний ритм, мелодійність і танцювальність. Характерна структура виконання, а саме куплет, приспів, куплет, приспів; тематика любов, переживання, гарний настрій, веселощі. Це легка і ненав'язлива музика, під яку легко танцювати.

Хіп-хоп. Виник у США в другій половині ХХ століття як протест темношкірого населення проти расової дискримінації. До нього належать реп

9

і ритм-енд-блюз. Цей стиль музики поступово розвиваючись, винаходив власний стиль одягу та імідж, а також впливав на появу субкультур (брейк-данс). Особливістю цього стилю є швидко читані тексти, відсутні мелодика композицій і різноманіття інструментів. В цю групу також можна включити реггі, соул, фанк, що сповнені простотою і виконавець не застосовує багато інструментів та звукових ефектів.

Джаз і блюз. Традиційно ця музика виконується на трубі, саксофоні, тромбоні із застосуванням бас-гітари або контрабасу і піаніно, тобто на духових інструментах. Класичний склад джаз-бенду складається з трьох-чотирьох музикантів та співака. Відмінність – імпровізація, тобто не відпрацьовуються на репетиціях ритмічні та мелодичні ходи.

Рок-музика. Є найрізноманітнішою. В ній є все – і легкі перебори гітари з чистим вокалом, і важкі риффи баса з грізним риком вокаліста. Зародилася в другій половині XX століття (наприклад, Little Richard). Головною тематикою пісень була любов у всьому світі. До перших виконавців рок-н-ролу належать Елвіс Преслі і Чак Беррі. Пізніше, вкінці 60-х років, виникли групи, які за звучанням більше нагадують сучасний рок – Black Sabbath стали засновником хеві-металу, а Led Zeppelin хард-року. Основна тематика пісень протест, протистояння суспільства і влади, зневажання звичних стереотипів.

Змішані стилі музики. Нью-метал, що об'єднав важку рок-музику з хіп-хопом (Slipknot, Limp Bizkit, Linkin Park), симфо-метал, що поєднав в собі класичну музику і важкий рок (Інгві Мальмстін, групи Nightwish і Epica).

Всі стилі мають свої особливості, є привабливими для певного кола слухачів і впливають на людину, а будь яка подія з музичним супроводом набуває набагато більшого колориту.

Музичний жанр – це конкретний вид музики, який відрізняється від інших за тематикою, формою, метричними і ритмічними ознаками, інструментальним складом [17].

Перші жанри, виділилися, відносилися до церковної музики. Пізніше виник жанр світської пісні. У XVII столітті з'явилися ораторія, опера,

10

кантата. З розвитком камерної музики з'явилися і нові жанри, такі як народна пісня, романси, балада, реквієм, вокаліз, серенада, кант. Надалі розвиток музичних жанрів відбувався дуже швидко.

Сьогодні виділяють декілька категорій:

- Театральні жанри. Це опера і балет, мюзикли, музичні драми, оперети, водевілі, мелодрами, музичні комедії.

- Концертні жанри. Сюди входять сонати, ораторії, симфонії, кантати, квартети, квінтети, тріо, сюїти.

- Масово-побутові жанри. До них належать пісні, марші, танці.

- Культурно-обрядові жанри. Пов'язані зі святковими або релігійними обрядами. Наприклад, масляні пісні, різдвяні колядки, весільні пісні, дзвін, кондаки [14].

Музичний напрям об'єднує композиторів, виконавців і твори, які мають спільні естетичні принципи, ідеї та художні засоби. Він виникає як відповідь на соціально-культурні зміни та еволюцію музичного мислення. Прикладами напрямів є: романтизм, імпресіонізм, експресіонізм, модернізм, постмодернізм.

Всі поняття стилю, жанру і напрямку в музиці взаємопов'язані та доповнюють одне одного. Наприклад, твори в романтичному напрямку можуть належати до різних жанрів, таких, як симфонія, опера чи балада, а твори в жанрі сонати можуть тяжіти до барокко, класики або романтики [17].

На мою думку, звукорежисер у своїй роботі використовує принципи утворення звукових подій, використовуючи новітні технології та звукові технічні засоби. В сучасних напрямках та стилях музики (рок, джаз, електронна музика, хіп-хоп) звукорежисери використовують класичні пісенні форми, гармонії, імпровізаційність а також складені тембрально-стильові повторення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У сучасній музиці звукозапис можна позиціонувати як метод фіксації виконавської інтерпретації музичних творів. Звукозапис залежить від власної діяльності звукорежисера, сприйняття музичного твору, а також формату і техніки певної історичної доби, що породжується власним часом і внутрішнім запитом самої музики. Сучасний звукозапис сміливо можна вважати своєрідним способом естетичної інтерпретації та трансляції музичного сенсу, оскільки зумовлює різноманітне світоглядне відношення до вирміру звучання. Внесок звукорежисера в процес відтворення музичного твору є беззаперечним, оскільки він забезпечує технічну досконалість звуку, передачу власного розуміння змісту, стилістичну особливість конкретного музичного твору, а також прагне посилити художні наміри артиста.

Звукорежисура є невід'ємною частиною і необхідним компонентом сучасного культурного простору. Звукорежисура є мистецтвом створення концепції звуку і звукових образів, обробки звуку за допомогою технічних засобів. Основним завданням звукорежисера є створення якісного звуку, найбільше природно відтворити звучання інструментів, голосу, готової фонограм.

Сучасне музичне мистецтво поділяється на стилі, жанри і напрямки, що формувались впродовж історичних періодів, естетичних поглядів різних людей певної епохи, які наразі є основною складовою в творчості звукорежисера.

РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ТА МІКШУВАННЯ МУЗИКИ В СТИЛІ ХІП-ХОП

2.1 Особливості та техніки музики у стилі хіп-хоп

«Хіп-Хоп» це музичний стиль, який об'єднує реп, електронний біт, семпли та музичний супровід ді-джея. Існує декілька напрямків хіп-хопу: «легкі» стилі, такі як поп-реп, а також агресивні, такі як хардкор-реп, гороркор. Текст може бути різної тематики, від «легкої» невимушеної (в клауд-репі) і комедійної (комедійний хіп-хоп) до викладення соціальних проблем (усвідомлений хіп-хоп) або розповіді життя зі злочинного світу (гангста-реп). Ще є фрістайл, де виконавець імпровізує текст, а також інструментальний хіп-хоп без текстів зовсім. Тобто хіп-хоп достатньо розгалужений та багатофункціональний стиль, що має неоднозначну історію розвитку, творчий пошуковий експерименталізм.

В хіп-хопі використовуються диско-композиції, пластинки фанку до якого хіп-хоп є найбільш близьким. Сама назва хіп-хоп уособлює певну «стрибучість» ритму, танцювальні «вібрації», які породжує ця музика.

В 1980-х прийоми ді-джеїв стали більш різноманітними, виникає техніка «скретча» (поскребування), в основі якої вміння рухати платівку під час її програвання взад-вперед рукою так, щоб не зрушити ритмічний малюнок. Сучасне виконання хіп-хопу виникло, коли експерименти ді-джеїв об'єдналися з вуличною поезією у вигляді імпровізацій або ж мали складатися заздалегідь і бути чітко ритмізованими.

З кінця 80-х років минулого століття змінювався звук інструментальної частини в порівнянні із вечірками пілігрим-родоначальників (ді-джеїв

13

KoolHaec або Kool Moe Dee), він стає все більш обробленим, неприродним. Це частково пов'язано з комерціалізацією хіп-хоп культури, а частково з тим, що у тих, хто займався написанням та створенням хіп-хопу з'явилася можливість працювати в облаштованих, професійних студіях, використовуючи обладнання для обробки звуку.

Наприкінці 90-х XX століття - на початку XXI століття ді-джеї звукові продюсери запровадили техніку «семпляції» звуку. Семпл – це звук, який видає акустичний або електромузичний інструмент (семплер), і обробляється огинаючою складовою із додатковими звуковими ефектами спеціальних комп'ютерних музичних програм-редакторів. Станом на сьогодні, хіп-хоп – це велика музична область, що об'єднує загальні ритмічні принципи і техніки начитування репу. До цього стилю також можна віднести наприклад, такого жорсткого музиканта, як Буста Раймз (Busta Rhymes) і такі розважальні жіночі колективи, як «Дестініс чайлд» (Destiny's Child) [5].

2.2 Задачі та цілі звукорежисера під час мікшування хіп-хоп музики

Нова доктрина звукового мислення, заснована на широкому використанні приладів звукообробки, лягла в основу створення музики у стилі хіп-хоп. Параметри звукового образу, тобто просторове враження, акустичний та музичний баланси, тембро-частотна характеристика визначаються не порівнянням з природним першоджерелом, а логікою мислення та творчими діями звукорежисера.

В хіп-хопі звукорежисер створює такий звуковий образ, який розкриває авторський (композиторський) задум. Він може визначати такі параметри звукового образу, які вважає за потрібне, при умові, що вони виправдані творчою й якісною креативністю, і сприяють розкриттю композиторського задуму. З одного боку звукорежисер не обмежений догмами і отримує

14

найширший простір для творчості, інакше, з іншого – на нього тепер вся відповідальність за рішення звукового образу.

Ще однією властивістю, як засобу виразності при створенні композицій у стилі хіп-хоп, є використання "каші" (погана прозорість звуку), що вимагає композиторський задум. Діяльність звукорежисера містить у собі технічний та творчий аспекти роботи. Технічний аспект полягає у застосуванні різноманітного технічно комплексного обладнання, а творчий у створенні якісного та креативного художнього образу фонограм, шляхом застосування технічного обладнання. Все це можна реалізувати шляхом безпосередньої взаємодії звукорежисера із фонограмою та окремими музичними композиційними елементами. Під час взаємодії з цілими музичними елементами, звукорежисер формує певний простір фонокомпозиції та створює її звукову картину. Основними параметрами, за допомогою яких створюється звуковий образ фонограми є: простір композиції, динаміка, тональна або частотна характеристики музичного твору, стереозображення та панорамна фонокомпозиції [1].

Звукорежисер працює у певних звукових вимірах та просторах, які формують із себе глибину, висоту та ширину звукового образу і означають просторові, частотні та динамічні обробки та маніпуляції над звуковою композицією.

Висотний вимір музичної композиції полягає у її частотному спектрі та динамічному і тональному балансі. Ці характеристики особливі та унікальні для кожного музичного стилю, але існують певні стандарти звукозапису, які називають «референсами». Їх використовують для складання частотного спектру та балансу музичної композиції або фонограми.

Глибинний вимір формується за допомогою застосування плагінів психоакустичної обробки, наприклад реверберація. Психоакустичні властивості звукової фонограми формуються під час запису і залежать від акустичних

особливостей приміщення, а глибина образу звукової композиції формує її атмосферу та формує художній образ музичної фонограми.

Ширина звукової композиції формується за допомогою панорамування та розміщенню окремих елементів музичної композиції у просторі відносно один одного [16].

Робота звукорежисера в хіп- хопі тісно пов'язана із роботою продюсера, тому що якість звуків та елементів, які використовував музичний продюсер під час створення фонограми, впливають на якість звукового образу, який в подальшому зможе створити звукорежисер. Оскільки звукорежисер працює із вже готовою музичною композицією, то на потенційну якість звуку композиції буде впливати діяльність продюсера та особливості звуку, які він заклад під час продюсування музичної фонограми.

Якщо тональний баланс був правильно закладений ще під час створення фонограми, то звукорежисер має змогу працювати без обмежень та досягти необхідного результату, проте, якщо частотна характеристика композиції була неправильною, ще на рівні вибору музичних інструментів та семплів, тоді робота звукорежисера із звуком без втручання у музичну складову композиції, не дозволить створити правильний звуковий образ.

За допомогою програмного забезпечення та цифрових звукових робочих станцій (DAW) відбувається мікшування. Найпоширенішими станціями є: Pro Tools, Cubase, Studio One. Усі DAW можуть виконувати однакові функції з ідентичним результатом, проте, в певних цифрових станціях краще реалізовані функції необхідні для продюсерів, а в інших краще організовані елементи для мікшування та редагування аудіо.

Світ сучасної звукорежисури поділяється на фахівців, які віддають перевагу цифровим програмним інструментам, і на тих, хто віддає перевагу поєднанню апаратних (аналогових) і програмних (цифрових) засобів для мікшування музики. Використання програмного цифрового забезпечення називають роботою «in the box», означає роботу «у коробці», тобто у комп'ютері, що зазвичай використовують для мікшування сучасної музики

16

хіп-хоп. Звукорежисери можуть застосувати також аналогове обладнання, таке як еквалайзери, компресори та різні типи попередніх підсилювачів.

Усі хіп-хоп композиції можна поділити на дві категорії: класичі та треп. У цих категорій різний тональний баланс. В класичному хіп-хопі «живий» тональний баланс, в якому менше високих частот, а основна звукова інформація міститься у середньому спектрі, тоді як баланс композицій у піджанрі треп має частотний баланс, що наближений до електронної музики і має у фонограмі високочастотний спектр [16].

2.3 Загальні засади мікшування композицій у стилі хіп-хоп

На мікшування хіп-хоп музики впливає її тональний баланс. Звукорежисеру, щоб правильно сформувати уявлення про майбутню музичну фонограму, необхідно проаналізувати композицію та її елементи.

Тональний баланс та звукові характеристики можуть відрізнитись один від одного через застосування різних музичних інструментів при створенні музики. В класичних хіп-хоп композиціях використовують схожі інструменти, це пов'язано із традицією семплування у хіп-хопі. Тональний баланс таких композицій буде зосереджений у низькому, середньому та високому середньому частотному спектрі [13].

Це наслідок того, що фундаментальні частоти багатьох музичних інструментів зосереджені саме у цих частотних спектрах. Наприклад електрогітари та більшість аналогових синтезаторів зосереджені у середньому спектрі частот від 200 до 6000 Гц.

В електронному піджанрі хіп-хопу під назвою треп тональний баланс може відрізнитись від класичної хіп-хоп музики і це зумовлено тим, що у цих композиціях частіше використовуються синтезатори, а не «живі» музичні інструменти. Ця стосується і ударних інструментів, оскільки звуки барабанів також синтезовані. Трепу властивий більш електронний баланс, який прослідковується у багатьох жанрах електронної танцювальної музики.

17

Спектр частот треп композиції може обіймати весь частотний спектр та містити у собі багато високочастотної інформації.

Для того, щоб подальшого розуміти мікшування музичної композиції хіп-хопу, необхідно розуміти частотні характеристики окремих їх елементів та інструментів, що дозволить сформувати тональну картину міксу та віддати кожному інструменту або звуку свій частотний простір.

Кожний складний звук, аце будь-який звук, який має тембр, має основну частоту, яку іноді називають основним тоном, в такожі набір додаткових тонів, які називають обертонами, гармоніками або формантами.

Частота звуку визначає його висоту, тоді як гармоніки впливають на тембр звуку. Мелодичні інструменти мають значну кількість амплітудних коливань у зоні обертонів і часто люди сприймають ці звуки як «теплі». Прикладом такого звуку є звук лампових підсилювачів, коли вони працюють на низькому та середньому рівні вихідного сигналу [4].

Діапазон частот, поділяють на низькі (20 Гц–150 Гц), середні (200 Гц–6 кГц) і високі частоти (7 кГц–20 кГц). Середні частоти всвоючергу поділяються на низькі середні (200–500 Гц), середні (500 Гц–1 кГц) і високі середні (2–6 кГц) [2].

Хіп-хоп фонограма поділяється на основні музичні та композиційні елменти, а саме: ритм секція (перкусія, бас та барабани); мелодична секція (ритмічні мелодичні елменти, наприклад ритм-гітара); педи (довгі мелодичні елменти із великим сустейном, які є основою мелодичного мікса, наприклад орган, електро-піаніно, фортепіано) та мелодичні інструменти (вокал, соло гітара або синтезатор) [2; 17].

На початку мікшування необхідно визначити основні елементи музичного стилю, як в аспекті музики, так і в аспекті тонального балансу.

Стиль, жанр музичної композиції визначають куди звукорежисер спрямує акценти під час мікшування фонограм. До прикладу, при мікшуванні танцювальної електронної музики, де фундаментальним елементом є ритм секція, вона стає основою для всієї фонограми [2].

18

Майже у кожній фонограмі основу звукового зображення буде формувати ритм секція композиції, а саме барабани та бас. Саме найбільшу увагу приділяють формуванню їх тембру та забезпеченню необхідного простору для них у звуковому образі [2].

Для того, щоб створити звуковий образ під час мікшування хіп-хоп композицій, потрібно сформування тембр та баланс основних елементів. Ними є основні ритмічні звуки фонограми – бас та барабани. Найбільш значущими для міксу та композиції в цілому є кік (бас-бочка), снейр (робочий/малий барабан) та хай-хети (тарілки). Фундаментом майже усіх композицій у стилі хіп-хоп є кік та бас. Взаємодія цих двох елементів є критичною для всього міксу хіп-хоп фонограми. Снейр та хай-хети формують грув та скелет ритму композиції [4].

За допомогою еквайзерів відбувається формування тембру ритм секції та усіх інших музичних елементів. Еквайзери використовуються для: вирівнювання, коригування звуків або елементів міксу, маніпулювання частотним змістом різних елементів відносно міксу. Найважливішим аспектом мікшування є частотна перевага кожного окремого інструменту у певних тональних діапазонах і те, як він звучить у загальному частотному спектрі міксу.

Еквайзери поділяють на три основні типи: параметричні, напівпараметричні та графічні, також на ті, що емулюють аналоговий пристрій а також програмні цифрові еквайзери.

При мікшуванні хіп-хоп музики використовуються звичайні параметричні програмні еквайзери, наприклад Pro Q-3, проте для певних елементів міксу застосовуватись програмні еквайзери, що емулюють роботу аналогового прототипа (Pultec EQ від Waves або Softube) [2].

Найгучнішим елементом міксу у хіп-хоп фонограмах є кік, тому мікшування фонограми часто з нього і починають. Так як взаємодія кіку та басу у хіп-хопі є фундаментальною, тому бас часто мікшують разом із кіком від самого початку процесу мікшування, а в подальшому навколо кіку та басу

19

вибудовується баланс рівнів. Кік та бас є взаємозалежними елементами, тому що їх тональний діапазон знаходиться у одному спектрі частот, а саме від саб-низу 30 Гц до 150 Гц [2].

При формуванні тембру будь якого бас інструменту у хіп-хоп фонограмі, спочатку з'ясувають, де лежить основний тон кіку. Зазвичай основний панч та так званий «товчок», який містить основну енергію кіку знаходиться у діапазоні від 50 до 100 Гц. Інколи звукорежисер піднімає 60 Гц у кіка на еквалайзері на декілька децибел, тоді кік стає більш щільним та важким і це робить його основним елементом низькочастотного спектру фонограми [2; 14].

Задля вирішення «конфлікту» бочки та басу використовують сайд-чейн компресію. Це застосування компресора до доріжки басу та подачі у цей компресор звукового сигналу кіку. Потім аудіо доріжка із кіком буде керувати спрацюванням компресора на доріжці із басом, тобто до басу буде застосовуватись компресія коли грає кік. Це допомагає усунути тональний конфлікт кіку та басу, а також динамічний, адже у міксі з'являться додаткові 1.5-2 децибел хедруму.

Іншими наступними важливими елементами ритм секції є снейр та хай-хети. Снейр у співпраці із кіком та басом створює скелет ритму та підкреслює сильні доли у хіп-хоп композиції. Хай-хети формують грув музичної композиції, який утворює динаміку та пульсацію ритму у взаємодії із кіком та снейром [2].

В залежності від стилю хіп-хоп композиції, в ній можуть бути використані різні звуки малого барабану або снейру. Проте вони усі мають достатньо схожі тембральні характеристики. При формуванні тембру малого барабану у хіп-хоп композиціях, важливо знайти основний частотний діапазон у його спектрі, який містить панч та тіло снейру [2]. Зазвичай це діапазон частот від 100 до 250 герц, з'ясувати де саме знаходиться найбільш критична для снейру частота можна ізольовано, прослуховуючи окремі частотні смуги в еквалайзері [2]. Діапазон 700-1500 герц є основною складовою снейру. При

20

піднятті спектру частоти у цьому проміжку, можна сильно виділити снейр над іншими музичними інструментами, але не можна робити це занадто сильно, оскільки снейр може конфліктувати з вокалом або музичними інструментами.

У 7-8 кГц та вище міститься яскравість та прозорість малого барабану. Піднявши високі частоти снейру шельфовим фільтром еквайзера, починаючи із 7-8 кГц, можна підвищити прозорість снейру та зробити його більш яскравим у контексті звукової фонограми. Це допомагає підвищити у міксі присутність снейру [2].

В діапазоні від 500 до 15000 Гц містять інформацію хай-хети. На їх яскравість впливає частотний спектр 8-10 кГц та вище, а основний їх тон може міститись у районі від 2 до 7 кГц. Хай-хети повинні бути тихішими за снейр та кік, але гучнішими за перкусійні елементи.

Тепер настає черга коригування тембру та рівнів додаткових ритмічних елементів композиції. До прикладу, перкусійних елементів композиції, такі як: шейкери, тамбурина, бонго, джембе. Вони підкреслюють грув та пульсацію ритму музичної фонограми керують динамікою ритму. Зазвичай вони розміщуються під основним фундаментом ритм секції.

При формуванні тембру перкусії, можуть бути конфлікти між шейкером, тамбурином та хай-хетом, що можна вирішити шляхом пошуку найбільш оптимальної частоти для кожного елементу ритму та підвищити її у еквайзері.

Тепер, коли ритмічна секція фонограми повністю тембрально сформована, баланс рівнів гучності окремих її елементів налаштований, усі інструменти ритм секції (за виключенням басу), можна відправити на окрему аудіо доріжку, щоб сформувати загальний тембр барабанів та ритм секції міксу загалом [2].

Під час обробки групи ритм секції застосовують компресію для керування її динамічним діапазоном. Для компресії ударних елементів фонограми у хіп-хоп музиці, використовують VCA та FET компресори [2].

21

VCA-компресори містять блок транзисторів, що визначають вхідну напругу і на основі цих даних можна визначити ступінь послаблення сигналу. Це забезпечує кращу керованість пристрою, тобто звукорежисер може гнучко налаштувати будь-який параметр компресії.

FET-компресори стискають звук із яскравою колоризацією. Вони відрізняються різкішим звуком та здатністю внести кращий дісторшн у сигнал. FET-пристрої містять транзистор, що дозволяє швидше реагувати на сигнал і відповідно швидше його стискати (UREI 1176 Limiting Amplifier).

Тепер звукорежисер може формувати тембр та налаштовувати рівні шляхом визначення основних мелодичних елементів, та їх музичної значимості для композиції та вибудовує тембральний та тональний баланс. Тональний баланс мелодичних елементів відбувається за допомогою виділення для кожного музичного інструменту свого спектру частот.

Тепер переходять до формування ширини та глиби композиції. Ширина досягається за допомогою панорамування окремих її елементів у просторі відносно умовного центру. Слід пам'ятати, що кік, бас, та снейр, майже завжди знаходяться по центру, а всі інші елементи композиції часто розташовуються у панорамі відповідно до побажань звукорежисера.

Глибина фонограми формується за допомогою просторових обробок або психоакустичних ефектів (реверберація, ділей, ефект Хааса, різноманітні стерео енхансери). Спочатку потрібно визначити звукові плани хіп-хоп композиції та залишити головні звуки на першому плані. Для робочого барабану, хай-хетів та різноманітних перкусійних елементів можна застосувати реверберацію з невеликим хвостом, що дозволяє створити відчуття простору та об'ємності у ритмічних інструментах, але при цьому залишить їх чіткими. Короткочасні мелодичні інструменти можна обробити ділеєм з невеликим фідбеком та коефіцієнтом обробленого звуку і помістити їх за перкусією. Основні та фундаментальні мелодичні інструменти повинні залишатися на передніх планах фонограми, а додаткові та підтримуючі можна

помістити за ними. Загалом, просторова обробка є досить суб'єктивним явищем, та може варіюватися від одної композиції до іншої [16].

2.4 Особливості мастерингу хіп-хоп музики

Мастеринг є фінальною обробкою звукової фонограми та підготовкою до її розповсюдження та тиражування. Спочатку мастеринг визначали як процес перетворення колекції пісень на альбом, завдяки чому складалося враження, що вони пов'язані між собою тоном та гучністю. Але це не зовсім застаріле судження, оскільки музичні альбоми все ще існують та їх мастеринг зазвичай виконується одночасно. Проте через поширення впливу синглів (поодиноких музичних композицій), поняття мастерингу отримало нове визначення. Тому у сучасному музичному просторі мастерингом є процес тонкого налаштування рівня, частотного балансу та динамічного діапазону треку під час його підготовки до розповсюдження [2; 15].

Процес мастерингу здійснюється на спеціально підготовлених студіях із правильно відкаліброваними та точними моніторними системами. Проте у сучасному музичному виробництві мастеринг часто може здійснюватися на звичайних project-студіях або взагалі лише за допомогою програмного забезпечення [2].

Від якості мікшування залежить якість мастерингу, під час якого можна відкоригувати чи підкреслити певні аспекти композиції, але неможливо виправити помилки, які були допущені під час мікшування. Це пов'язано із тим, що під час мастерингу інженер працює з повноцінною фонограмою, а не окремими її елементами і тому при взаємодії із тональним чи динамічним балансом фонограми, змінює одночасно усі її елементи.

Еквалізація під час мастерингу відрізняється від еквалізації під час мікшування, оскільки якщо змінюють низькі частоти це впливає на верхній спектр, а також якщо малий барабан звучить гулко, а вокал добре – то виправ-

ляючи малий барабан – вокал змінюється. Ці проблеми виникають між елементами одного частотного спектру [2; 14].

Особливості мастерингу визначаються характерними ознаками жанру або стилю. Кожний жанр, стиль чи напрямок музики має свій характерний тональний баланс, динамічний діапазон та хрест-фактор, але ці особливості контролюють якість обробок, а не самі обробки та їх послідовність [2]. Послідовність етапів мастерингу складається із коригування тонального та динамічного балансу композиції, її насичення та сатурації, (формування тембру), стерео розширення (додавання ширини міксу) та фінальне лімітування.

Основні інструменти мастерингу:

-Компресори та експандери, що регулюють динаміку міксу. Компресія коригує динаміки міксу та підкреслює пульсації ритму та груву. Атака компресора встановлюється на високе значення (тобто – повільна), реліз встановлюється швидким. Для налаштування динаміки окремого частотного діапазону фонограми використовується багатосмуговий компресор, а односмуговий (звичайний) компресор вносить зміни у весь діапазон частот міксу [2].

- Еквалайзери використовують для формування частотного балансу. Це можуть бути звичайні параметричні програмні еквалайзери, проте можна додати у мікс аналогового окрасу, для цього використовуватись еквалайзери, які емулюють аналогові прилади [2].

- Стерео розширювачі, які можуть налаштувати ширину і образ стереополя фонограми.

- Гармонічні ексайтери та сатурація, які допоможуть додати гармоніки та теплоти до міксу, а іноді і блиску.

-Лімітери або максимайзери підвищують загальний рівень звуку за рахунок обмеження піків для запобігання кліпування; використовуються для доведення міксу до комерційних рівнів гучності. Більшість цифрових лімітерів, є так званими «brick wall» лімітерами, а це означає, що сигнал не перевищуватиме певний заздалегідь визначений рівень [2]. Параметр «ceiling» у лімітерів

24

встановлюється в будь-якому діапазоні від -0,1 дБ до -1,0 дБ. Після встановлення рівень фонограми ніколи не перевищуватиме цю позначку [2].

Більшість тональних діапазонів хіп-хоп композицій акцентуються на низькочастотному спектрі, але у випадку електронного хіп-хопа, вони можуть акцентуватися у високочастотному спектрі. Під час мастерингу хіп-хоп композицій можна застосувати багатосмуговий компресор, щоб контролювати низькочастотну складову фонограми окремо [15].

Музика в стилі хіп-хоп має досить малий динамічний діапазон, відстань між найтихішими звуками та найгучнішими може становити в середньому приблизно 8 дБ, тому занадто сильно компресувати її немає необхідності. Використовуються компресори, які не вносять спотворень та є достатньо швидкими для того, щоб вловити усі транзйєнти (VCA компресор).

Лімітування робить мікс голоснішим і є одним із найважливіших кроків під час мастерингу хіп-хоп фонограми. Основне завдання лімітування це доведення міксу до комерційного рівня гучності (шкала LUFS). Занадто надмірне збільшення основної гучності призведе до кліпування та спотворення міксу. Лімітування підвищує гучність і робить так, щоб пісня звучала голосніше, ніж є насправді. Вихідний рівень на лімітері встановлюють на рівні 1 дБ, такого значення потребує більшість стрімінгових сервісів. Потім, дивлячись на LUFS метр, композиція доводиться до значення гучності 14 LUFS або вище, в залежності від жанру та потреб музичної платформи [2; 14].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Основні завдання звукорежисера при створенні музики в стилі хіп-хоп містять високотехнічні аспекти, такі як вибір та налаштування аудіо-обладнання, запис та обробка звуків, мікшування та мастеринг. Важливість кожного з цих етапів визначає якість звукового продукту, який презентується аудиторії, оскільки в сучасності хіп-хоп є одним із найбільш комерційно успішних стилів музики.

25

Проаналізовано основні аспекти роботи звукорежисера під час мікшування та мастерингу хіп-хоп музики: описані основні принципи мікшування та побудови звукового образу хіп-хоп фонограми. При мікшуванні хіп-хоп музики основна увага повинна приділятися низькочастотному спектру композиції, оскільки вона є фундаментом. Також розглянуто основні принципи та технологічні методи мастерингу звукових фонограм.

ВИСНОВКИ

В результаті аналізу обраної теми можна зробити наступні висновки. Звукорежисер – це архітектор звуку, який завдяки своїм технічним та творчим вмінням сприяє створенню унікальних емоційно насичених аудіо-проектів. В умовах постійного розвитку аудіо-технологій і розмаїття стилів, жанрів і напрямків музики, роль звукорежисера залишається ключовою у формуванні якісного та вражаючого звучання. Крім технічних аспектів, звукорежисер взаємодіє з артистами, продюсерами та іншими членами творчого колективу. Співпраця та розуміння творчих вимог грають ключову роль у досягненні бажаного звучання та вираження музичної візії.

Сучасний звукорежисер – це експерт у використанні сучасних аудіо-технологій, володіє високою кваліфікацією у творчому плані та має широкий спектр знань в області акустики та обробки сигналу. Професійні звукорежисери не тільки фіксують музику, але й активно співпрацюють з артистами для досягнення унікального звучання та творчого вираження.

У ході роботи було з'ясовано мистецьку складову творчої діяльності звукорежисера. Визначено, досліджено історію звукорежисури та звукових технологій, закладено термінологічну та теоретикопрактичну основи звукорежисури у різних стилях та напрямках сучасної музики.

Важливим моментом в розвитку звукорежисерської професії є виникнення студійного звуку та розвиток студійних технік. Це дозволяє

звукорежисера ефективно творчо працювати над аранжуванням та змішуванням звуку, створюючи багатопланові та інноваційні звукові образи.

Відповідно до завдання дипломної роботи було вивчено діяльність звукорежисера, проаналізовано розвиток сучасної звукорежисури, розглянуто основні стилі, жанри та напрямки сучасної музики, а також досліджено задачі та цілі звукорежисера під час створення та міксування музики у стилі хіп-хоп.

Схожість

Джерела з Інтернету

78

1	https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5171/%d0%93%d0%be%d0%bb%d0%b1%d0%b0%d0%b9%20%d0%...	17%
2	https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5376/%d0%94%d1%83%d1%88%d0%ba%d0%be%20%d0%86%d1%...	3.02%
3	http://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3973/%d0%94%d0%b8%d0%bf%d0%bb%d0%be%d0%bc%20%...	3 джерела 1.45%
4	http://ku-khsac.in.ua/article/download/222489/222636	2 джерела 0.38%
5	https://poradumo.com.ua/208770-stili-ta-napriamki-sychasnoyi-myziki	2 джерела 0.23%
6	https://shag.com.ua/urok-17-tema-suchasna-muzika-stili-ta-napryami.html	11 джерел 0.2%
7	https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/%D0%A4%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%81.docx	5 джерел 0.18%
8	http://www.ukrlit.net/article/74.html	33 джерела 0.16%
9	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2749/1/%d0%91%d0%b5%d0%b7%d0%b8%d0%bc%d0%b5%d0%bd%...	7 джерел 0.16%
10	http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx!/%2033%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%91%...	2 джерела 0.16%
11	http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14462/1/%d0%9c%d0%b0%d1%80%d1%82%d0%b8%d0%bd%...	3 джерела 0.13%
12	http://referaty.lviv.ua/2009/09/26	4 джерела 0.13%
13	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23807/1/Suchasni_Februar_2019.pdf	0.13%
14	https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2018_2/6.pdf	0.13%
15	http://eKhSUIR.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13055/Lyngy_R_ped_fac_2020.pdf?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела 0.13%

Цитати

Цитати

1

1 «НАПРЯМИ, ЖАНРИ ТА СТИЛІ СУЧАСНОЇ МУЗИКИ У ТВОРЧОСТІ ЗВУКОРЕЖИРА»